

8. רש"י יואל פרק ב פסוק יג
קרעו לצדכם ואל תלכדו לקרוע בגדיכם מחמת אצל:

9. שיחות מוסר שם

ולכאורה מבואר כאן שלולא שיעשה תשובה יומתו קרוביו בעוונתו, ואינו מובן, שהרי נאמר "איש בחטאו יומת", ואיך יתכן שקרוביו יתחייבו מיתה בעוונתו. אלא הן הן הדברים שביארנו, שכוונת הנביא לומר שע"י שהם יעשו תשובה, לא יהיו הם מחוייבים בצער הנגרם להם עקב מיתה זו, ושוב לא יומתו קרוביהם אף אם מצד עצמם חייבים הם בעונש מיתה, כי משפטי ה' אמת, וכיון שצער זה אשר יגיע אליהם אינו בדין, אי אפשר להעניש את הקרובים מיתה, ומכאן נלמד את הדיוק הנפלא שבמשפטי ה'!

מעשים טובים סגורים טובים!

10. צפניה פרק ב פסוק ג

בְּקִשׁוּ אֶת־יְהוָה כִּלְעֵנֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פִּעְלָו בְּקִשׁוּ־
צִדְקָה בְּקִשׁוּ עֲזָה אוֹלַי תִּסְתָּרוּ בַיּוֹם אֲף־יְהוָה:

11. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עח עמוד ב

ויבקש דוד את פני ה', וכתוב התם: ושאל לו במשפט האורים לפני ה'. ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים, אל שאול – שלא נספד כהלכה, ואל בית הדמים – על אשר המית הגבעונים. וכי היכן מצינו בשאול שהמית הגבעונים? אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומוזן, מעלה עליו הכתוב כאילו הרגו. קא תבע אל שאול שלא נספד כהלכה, וקא תבע על אשר המית הגבעונים? אין, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: בקשו את ה' כל ענוי ארץ אשר משפטו פעלו? באשר משפטו שם פעלו. (נמקוט עגנים האדם קם מזכירין פועל נלקותיו).

12. שיחות מוסר שם

ונראה שאין הכוונה בהנהגה זו של "באשר משפטו שם פעלו", להורות כי אין הקב"ה שוכח את פועל צדקותיו של האדם גם בשעה שהוא נידון, אלא נראה בזה, כי מידה היא לפניו בעת משפטו של האדם על רוע מעלליו, לנהוג עמו בהנהגה מיוחדת של קירוב ולהזכיר את רוב צדקותיו וזכויותיו, ובאשר משפטו "שם" פעלו, כי דוקא בעת המשפט יזכרו מעשיו הטובים של האדם

13. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן מא

לכן עולה בדעתי להוסיף וליישב בעל פי מה שראיתי בספר לב אריה המפורסם על חולין ד' ז' ע"ב שכותב כי מצא טוב טעם והתנצלות לאדון הנביאים זה האיש משה רבינו ע"ה בענין מי מריבה שהסתבכו בו המפרשים לדעת מה היה לו לעבור את פי ה' שצוהו לדבר אל הסלע והוא הכה אותו פעמיים, ובהקדם מה דקשה דמדוע לא צוה השי"ת כן בתחילת נתינת הבאר שהוא הסלע הזה לדבר אליו רק אמר בפ' בשלח והכית בצור ויצאו ממנו מים, אלא הענין הוא, דכבר ארז"ל שהבאר ניתן לישראל בזכות מרים וכאשר מתה מרים נסתלק הבאר וחזר אחר כך בזכות משה, והנה מרים לא היה זכותה גדול כ"כ כזכות משה ולזה לא עזר כח זכותה שיופעל הנס כדיבור בעלמא אל הסלע, לכך הוצרך לפעולות גשמיות להכות בצור לקרב הדבר קצת אל הטבע וכמ"ש הרד"ק בהא דאלישע שהשים פיו אל פיו, אבל אח"כ כשחזר הבאר בזכות משה וזכותו גדלה מאד למעלה ראש, היה יכול לפעול הנס בלי עמל ויגיעה ופעולות טבעיות, רק כדיבור בעלמא, וכיון שפעולת הנס היה יכול לבוא ע"י דיבור לזה הקפיד הוא ית' שיהי' דוקא כדיבור למען יתקדש שמו יותר, ואולם זה האיש משה שהי' עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה ומחמת ענוותנותו לא רצה לדבר אל הסלע למען לא יתראה לעיני העם שזכותו גדול מאד מזכות מרים, לזה הכה בסלע כאשר בתחילה, אמנם הדבר הי' רע בעיני ה' כי במקום שהי' יכול לבוא קידוש שמו מהראוי הי' לו להניח מדת ענוותנותו בעת ההוא, כנלע"ד להליץ בעד אדוננו משה ע"ה והוא נכון ונחמד בס"ד ע"ד ודפח"ה.

פרשת האזינו – יום כיפור

משפטי ה' אמת צדקו יחדיו!

1. דברים פרק לב

(ד) הַצֹּר תָּבִיבִים פִּעְלָו כִּי כָל־דָּרְכָיו מִשְׁפָּט אֶל־אֲמוֹנָה וְאִין
עֵלָה צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא:

2. שיחות מוסר מאמר צח

ותמה בזה הגאון ר' יצחק בלזר זצ"ל וכי מה שבח הוא למשפטי הקב"ה בזה שאין בהם עוול, וכי משפטי בני אדם אינם צריכים להיות במידה של "ואין עוול", וכי מותר להם לבני אדם לעשות עוול במשפט? וביאר בזה, שבמשפטי בני אדם גם כשמתכוונים לעשותם בדקדוק מ"מ לא ימלט מהם עיוות ועוול, כי אין בכח האדם לשקול בדקדוק את גודל החטא, וגם אין בכח אנוש לכיין את מידת העונש המדויקת המגיעה לחוטא, אלא הרי הוא אומד כפי יכולתו את החטא ועונשו, ועפ"י אומדן דעת זה הוא קובע וחורץ את הדין. וזוהי הכוונה במה שאומר הכתוב "ואין עוול", כי משפטי הקב"ה נעשים בדקדוק נמרץ, ומידת העונש היא ממש כפי חטאו אשר חטא, וכפי העונש המגיע לחטא זה

3. תהלים פרק יט פסוק י

יִרְאֵת יְהוָה וְהוֹרֶה עֹמְדֹת לְעַד מִשְׁפָּטֵי־יְהוָה אֱמֶת צִדְקוֹ
יִזְדָּו:

4. תשובות והנהגות כרך ד סימן שכה

אצל בשר ודם כשהייב מיתה ממיתין אותו בכל אופן, אבל משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, והיינו דאם אשתו או בני ביתו יסבלו ממיתתו ולא מגיע להם העונש, מעכב הקדוש ברוך הוא את העונש, שאצלו הכל צדק דהיינו גם לכל אחד מהסובבים, ומהגאון דבריסק הגריז"ס זצ"ל שמעתי שבי"ג מדות של רחמים אומרים על הקדוש ברוך הוא שהוא אמת, ותמוה אטו זה מעלה להקב"ה שהוא אמת ולא משקר, ופירש שהכוונה היא אמת בכך שמכל הצדדין העונש הוא בצדק, ומדה זאת שייכת למלכו של עולם הקדוש ברוך הוא לבד, שאפילו אם אחד חייב מיתה, מ"מ כשאחר סובל מזה, הקדוש ברוך הוא מעכב את המשפט, והיינו משפטי ה' אמת צדקו יחדיו. (והבינו מדבריו שענין גדול לכל אחד להיות עוסק בצרכי הציבור, שאז אפילו אם הוא יתחייב מיתה ח"ו, הקדוש ברוך הוא מתחשב בציבור שיסבלו, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו).

5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לב עמוד ב

רבי נתן אומר: בעון נדרים מתה אשה של אדם, שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך

6. שיחות מוסר שם

והנה בודאי אי אפשר לומר שעוונתו של הבעל לבד הוא סיבה למיתת אשתו, שהרי אין זה משפט אמת ח"ו, אלא ודאי שהדברים אמורים באשה שחייבת היא מיתה מחמת חטאה, אולם דינה למות נפסק רק אם גם הבעל ימצא חייב לשאת בצער של מיתת אשתו, והעוונות הנ"ל הם סיבה שבגינם הבעל אף הוא חייב בצער הזה, והוא כאמור, שמאחר שעונש מיתת אשתו הוא עונש גם לבעלה, הרי לולא שיהא הבעל חייב בעונש זה של מיתת אשתו, יעכב הדבר את האשה מלקבל את עונשה, כי יגיע אליו צער שאינו חייב בו, ומשפטי ה' צדקו יחדיו והכל בא בחשבון.

7. יואל פרק ב פסוק יג

יִקְרְעוּ לְבָבָם וְאֵל־בְּגָדֵיהֶם וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־זָנוּן
וְרוּזִים הוּא אֶרֶץ אֲפִימִים וְרִב־יִסּוּד וְנָזִים עַל־הָרְעָה:



21. מצודת דוד ישעיהו פרק נח
(ג) למה למנו – ר"ל כלאש ילומו ואינס נענים מתרעמים עלי ויאמרו
למה היתה כזאת אשר אנחנו למנו וכלאו לא ראינו להשגיח בדבר ולהסיר
מעלינו ממשלת העכו"ם:

(ד) הן לליב וכו' – צלמת האוס היא סיבה לכס לחטוא לריב ולהתקוטט
זה עם זה ולהכות באגרופ כי הדרך להתאסף יחד בימי האוס והאדם מאוי
עם שונאו ומתקוטט עמו וזכאים לידי הכאה:

22. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף טב עמוד ב
רב רחומי הוה שכיח קמיה דרבא במחוזא, הוה רגיל דהוה אתי
לביתיה כל מעלי יומא דכיפורי. יומא חד משכתיה שמעתא, הוה
מסכיח דביתהו השתא אתי השתא אתי, לא אתא, חלש דעתה
אחית דמעתיא מעינה, הוה יתיב באיגרא, אפחית איגרא מתותיה
ונה נפשיה

23. שיחות מוסר מאמר קה
ממעשה זה נמי מוכח היסוד הנ"ל שחומר הדין על עבירות שבין אדם
לחברו אינו בתורת עונש גרידא, אלא כאש אוכלת הוא, שהרי במקרה
דנן אשתו של רב רחומי נפגעה מן העונש יותר מכולם, שאם על איחור
מעט "אחית דמעתיא מעינה" וחלשה דעתה, כמה צער וסבל היו לה
בהגיע לאזניה בשורת איוב זה כי מת בעלה ולא יבוא עוד לביתו לעולם,
וא"כ מדוע נענש רב רחומי בעונש זה. ועל כרחך שלא היה הדבר
בתורת עונש, אלא שכן הטביע הבורא יתברך בעולם, שכל הפוגע
בחבירו כמכניס עצמו לתוך האש

24. חשוקי חמד יומא דף יג עמוד א
למה נולדים ילדים בעלי מום
כתב ה"חפץ חיים" על התורה בפר' האזינו, על הפסוק בתהלים י"ט:
"משפטי ה' אמת צדקו יחידיו." וז"ל:

ידוע כי עבירות שבין אדם לחבירו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את
חבירו ואם אחד חירף וגידיף את חברו או הכהו בידו ולא ביקש את
סליחתו, אין לו תקנה עד שיהיה מוכרח לבא שוב לעולם הזה בגלגול
ולפייס את חברו שחטא כנגדו, ומכיון שהאדם שומע בעולם העליון
שגורר עליו לדרת לעולם התוהו עוד פעם, בוכה הוא וצורח בקול מר
על החטא הגדול הזה, ותובע מהקב"ה על מה שבראהו בגלגול ראשון
עשיר יען "כי עשיר יענה עוות" (משלי י"ח)... ואלמלא היה נברא עני
לא היה מעיז כל כך... ומתחנן הוא לבוראו לבל יוכרח לדרת שוב
מהעולם העליון אל העולם השפל.

ומכיון שהנשפט רואה כי מוכרח להתגלגל שוב לעולם הזה, אזי הוא
מתחנן לכל הפחות שיברא הפעם עני ונכה רוח. או בעל מום בלי יד,
למען לא יוכל מעתה... להכות את חברו, בבואו לזה העולם. אבל
המקטרג אינו מסכים לזה וצועק כי אז לא תהיה תשובת המשקל, אלא
רוצה הוא שיברא דוקא עשיר ובשתי ידיים, ורק אחרי תפילות ותחנונים
ופרקליטים טובים נתעוררה עליו זכות ונתקבלה בקשתו להיברא... בעל
מום. והנה יש שהאדם מתאונן בזה העולם על רוע מזלו... או על איזה
מום בגופו, ושכח לגמרי שבעמל רב עלה לו שיברא... בעל מום שלא
יוכל להכות חברו. וזה שאמר הכתוב, כי משפטי ה' אמת וצודקים
דוקא "יחידיו", כשיודעים מה נעשה עם האדם קודם יצירתו ואיך
נשתדל להברא כך.

יוצא לנו מכל האמור, כי בזה שהכה משה את הסלע התבלטה גדול
מדת ענוותנותו הגדולה של מרע"ה והעברת מדותיו כלפי מרים
אחותו, וכמו כן בשעה שאנו צריכים לגשמים ומתפללים ומבקשים
לפני הקדוש ברוך הוא שיעביר כביכול על מדותיו וישא עון ויעבור
על פשע ויחננו במטרות עוז, צריכים לבקש זאת בזכות הצדיקים
הגדולים שהיו מעבירים על מדותיהם, מדה כנגד מדה, ואם כן מיושב
כמין חומר מה שאנו מתפללים בתפלת גשם כי בצדקו של מרע"ה
אשר "על הסלע הך ויצאו מים" יחננו בחשרת מים, ולא מתעורר עי"כ
קטרוג אפילו מההכאה השניה שעבר על פי ה', בהיות והיתה כוונתו
של מרע"ה בזה לשם צדקות לגדול ענוותנותו כלפי אחותו הגדולה
וחשב זאת לו לצדקה להעביר עי"כ על מדותיו, וכבר אמרו חז"ל
ביבמות ד' ע"ח ע"ב "באשר משפטו שם פעלו" ופירשו: במקום
שדנים האדם שם מזכירים פועל צדקותיו עכ"ל, וה"נ גבי מרע"ה
הגם שנשפט על זה, אבל שפיר יש להזכיר עם זאת גם "פועל צדקותיו
בזה" שהעביר עי"כ על מדותיו, ונשאר על כן "בכל ביתו נאמן"
ושפיר יש מקום נרחב לבקש מאתו ית"ש כי "בצדקתו חון חשרת
מים", ומיושב הכל שפיר.

14. תלמוד בבלי מסכת יומא דף נד עמוד ב
אמר ריש לקיש: בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין
זה בזה, הוציאו לשוק ואמרו: ישראל הללו, שברכתן ברכה
וקללתן קללה, יעסקו בדברים הללו? מיד הוילו,ם,

15. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף צט עמוד א
כיצד הן עומדין (הכרובים)? רבי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: פניהם
איש אל אחיו, וחד אמר: פניהם לבית. ולמ"ד פניהם איש אל אחיו,
הא כתיב: ופניהם לבית! לא קשיא: כאן בזמן שישראל עושין רצונו
של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום

16. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף נד עמוד ב
ועוד יש להקשות ע"פ מ"ש לעיל שמה שהיו מעורין זה בזה הוא סימן
זרקה וחיצה לישראל ובהיפך בקללתן אס לא היו מעורין הוא סימן קללה
ושנאה וע"ז אמרו צעפת החורבן שזה אינו שהרי גם צעפת החורבן וסימן
קללה היו מעורין... וק"ל

17. שיחות מוסר שם
והנראה בזה, כי ענין "עושין רצונו של מקום" הוא, כי אז ישראל
קרובים לה', והיותם של הכרובים מעורין זה בזה מראה על מידת
הקרבה של הקב"ה לישראל. ובעת החורבן, הגם שמצד מעשיהם לא
היה לכרובים להיות מעורין זה בזה, אך משום העונש עצמו נתקרבו
ישראל אל הקב"ה בקירוב גדול ביותר, ולכן דוקא בשעת החורבן היו
מעורין זה בזה

18. שיחות מוסר שם
ולכשנתבונן בדבר נראה שלא זו בלבד שבשעת משפט מוזכרים מעשי
האדם וזכויותיו, אלא שמשפטי ה' עצמם הם סיבה גדולה לעלייתם של
העומדים בדין ולהיותם קרובים אל ה', כי אין הקב"ה מעניש את
הבריות אלא מתוך אהבה והתקרבות....

זהירות במצוות שבין אדם לחברו

19. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב
דרש רבי אלעזר בן עזריה: מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות
שבין אדם למקום – יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם
לחבירו – אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו.

20. ישעיהו פרק נח
(ג) לְמָה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עֲזֵינוּ נְפִשָׁנוּ וְלֹא תָרַע הָן בְּיוֹם צָמְכֶם
תִּמְצְאוּנוּ וְכִלְיֵי צַבְיֶכֶם תִּנְגְּשׁוּ:
(ד) הָן לְרִיב וּמִצָּה תִצְבּוּ וְלִהְיוֹת בְּאֶרֶץ רְשִׁיעַ לֹא־תִצְבּוּ
כְיוֹם לְהִשְׁמִיעַ בְּמִרוֹם הַקֹּלְכֶם:



סיכום

שהבאר היתה בזכותה של מרים ומעלתה של מרים היתה נמוכה ממעלתה של משה וכח זכותה של מרים לא היה מספיק גדול כדי שיצאו מים על ידי הדיבור. אך לאחר שנפטרה מרים קיבלו ישראל מים בזכותה של משה וזכותה היתה גדולה כל כך עד שהיה יכול להוציא מים מן הסלע על ידי הדיבור לבד. משה רבינו מחמת רוב ענוותנותו, חשש לכבודה של מרים ולא רצה שעל ידי הדיבור לסלע יתפרסם ברבים, שמעלתו גדולה ממעלת אחותו ולכן עבר על ציווי ה' ובמקום לדבר אל הסלע הכה בסלע. כוונה טובה זו של משה הוזכרה בשעה שהזכירו את עוונות ומשום כך בשעת תפילת הגשם אנו מזכירים את כוונתו הטובה של משה והזכרה זו אינה מעוררת קטרוג.

14-18 – על פי יסוד זה מתרץ ר' חיים שמואלביץ את קושיית המהרש"א. במסכת יומא מובא שבשעה שנכנסו נכרים להיכל, ראו כרובין מעורין זה בזה, הוציאו את הכרובים לשוק וביזו את ישראל ואמרו תראו במה ישראל עוסקים. מקשה המהרש"א כיצד היו הכרובים מעורין זה בזה הרי במסכת בבא בתרא מבואר שבשעה שהיו ישראל עושים רצונו של מקום היו פניהם זה לזה, ובשעה שלא היו עושים רצונו של מקום היו פניהם מוסבים אל הקיר ואם כן כיצד יתכן שבשעת החורבן, שבא מחמת שלא עשו ישראל רצונו של מקום, היו הכרובים מעורין זה בזה. אלא שעל פי היסוד שלמדנו הכל מתבאר. דוקא בשעה שנידונו ישראל לחורבן הוזכרו גם זכויותיהם והזכרת זכויות אלו מביאה לקרוב גדול בין הקב"ה לעמו. נמצא שבשעה שהקב"ה מעניש את עמו ככלל, ואת היחידים כפרט, מתעוררת אהבה והתקרבות גדולה בין החוטא לבין הבורא.

19-21 – בתחילת השיעור פתחנו בכך ש"משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", כלומר הסביבה החברתית של החוטא אינה צריכה לסבול ממיתתו, וגם אם החוטא חייב מיתה, כל עוד קרוביו לא צריכים להיענש בעונש הצער, החוטא לא ימות, לא מחמת צדקתו אלא מחמת צדקת קרוביו. היסוד הזה נכון לגבי עבירות שבין אדם למקום, אך לא בעבירות שבין אדם לחברו. עבירות שבין אדם לחברו חמורות הם עד כדי כך שגם יום הכיפורים לא מכפר עליהם, ולא רק שאין יום הכיפורים מכפר עליהם, אלא שהחוטא יתן את הדין אפילו במקום שסביבתו תפגע מעונשו. וכן מצאנו אצל רב רחומי שהיה מגיע לביתו פעם בשנה בערב יום כיפור ושנה אחת התעכב בבית המדרש. אשתו שהמתנינה לו בקוצר רוח ראתה שבעלה בושש לבוא והורידה מעיניה דמעה ומחמת דימעה זו נפטר רב רחומי. מקשה ר' חיים שמואלביץ, הרי אם על איחור של כמה שעות הצטערה אשתו של רב רחומי ודאי שאחר שנפטר שרויה היא בצער נורא וכיצד יתכן שיגרם לה סבל גדול כל כך? אלא שהפוגע בזולת צריך לדעת שהרי הוא כאדם שהכניס את עצמו לאש והפגיעה בו אינה מחמת עונש אלא מחמת שהוא נמצא בתוך האש. ונמצא שבעבירות שבין אדם לחברו הסכנה גדולה בהרבה והתוצאה הקשה תבוא אפילו אם יגרם צער לקרובים גם במקום שלא התחייבו בצער.

24 – חובה לקרוא את דברי החפץ חיים ולראות עד כמה קשים עבירות שבין אדם לחברו....

גמר חתימה טובה ושבת שלום!!!

1-4 – בפרשתנו נאמר על הקב"ה שהוא צדיק וישר ואין במשפטיו שום עוול.

ר' יצחק בלזר צ"ל תמה מה השבח הגדול בכך שאין במשפטיו של הקב"ה עוול, הרי גם מבני האדם מצופה שבמשפטם, ישפטו בצדק ולא בעוול. ותירץ שאצל שופט בשר ודם, לא משנה כמה הוא יתאמץ, אי אפשר להיות נקי לגמרי מעיוות בדין, אך אצל הקב"ה כל הדין מדוקדק ואין בו עיוות כלל.

הרב שטרנבוך בשו"ת תשובות והנהגות מרחיב את הבאור על משפטי ה' ומבאר על פי הפסוק "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו" שאצל משפט בשר ודם, גם כאשר יהיה משפט צדק, אין מתחשבים בכל הסביבה של הנאשם, שהרי אם אחד נידון למות ממיתים גם כאשר מיתתו מצערת את קרוביו, מה שאין כן במשפטו של מלך מלכי המלכים, יש התחשבות בכל סביבתו של החוטא ואם מיתתו של החוטא תיטוב צער אצל קרוביו, החוטא לא יומת ורק באופן שהצער מוצדק אצל קרוביו של החוטא יומת החוטא וכל אחד יתן את חלקו בדין.

5-6 – על פי יסוד זה מסביר ר' חיים שמואלביץ את דברי ר' נתן: בעוון נדרים מתה אשה של אדם. לכאורה תמוה, מדוע האשה צריכה להיענש על מעשיו הרעים של הבעל. אלא שודאי לא מדובר באופן שהאשה נקייה מחטא, אלא האשה התחייבה מיתה וכל הסיבה שלא מתה עד עכשיו, משום שבעלה צדיק ולא מגיע לו להצטער על מיתת אשתו, אך כאשר הבעל חוטא בחטאים שביניהם הוא מתחייב בצער הזה, אשתו באה על עונשה ונפטרת מן העולם.

7-9 – בספר יואל נאמר "וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלוקיכם כי חנון ורחום...וניחם על הרעה" ומבאר רש"י שאם יקרעו את לבבם ויתקרבו אל ה' לא יצטרכו לקרוע את בגדיהם מחמת אבל. מדייק ר' חיים שמואלביץ שאם לא יקרעו לבבם וישבו בתשובה ימותו קרוביהם מחמת עוונותיהם ותמוה, הרי נאמר "איש בחטאו יומת" ומדוע כאן משמע שאדם מת בגלל עוונות חברו. אלא הן הדברים, כוונת הנביא לומר שע"י שיעשו תשובה לא יהיו מחויבים בצער הנגרם להם עקב מיתה זו ושוב לא יומתו קרוביהם אף אם מצד עצמם חייבים הם בעונש מיתה.

10-12 – את הפסוק בספר צפניה "בקשו את ה' כל ענוי הארץ אשר משפטו פעלו...." מבאר ריש לקיש, שבמקום שדנים את האדם, דוקא שם מזכירים את פועל צדקותיו. הגמרא מביאה דוגמא מספר שמואל, שם מסופר על רעב גדול שהיה בימי דוד. דוד שואל באורים ותומים מדוע יש רעב ותשובת ה': "אל שאול ואל בית הדמים", ומבאר הגמרא שיש שתי סיבות לרעב: 1. שאול לא הוספד כהלכה. 2. שאול המית את הגבעונים. בגמרא מקשים, איך יתכן שהרעב בא על שתי סיבות שנראות מנוגדות, סיבה אחת שמגנה את מעשיו של שאול וסיבה שנייה על כך שלא נהגו מספיק כבוד במיתת שאול ומתוצאת הגמרא שכך היא דרך ה' שבשעה ששופטים את האדם על מעשיו מזכירים את זכויותיו. מבאר ר' חיים שמואלביץ שסיבת הזכרת זכויותיו של האדם בשעת המשפט אינה באה להורות שהקב"ה לא שוכח את פעולותיו הטובות של האדם, אלא יש כאן הנהגה מיוחדת של קירוב בין הקב"ה לנידון.

13 – היציץ אליעזר מחדש שאפילו באותו מעשה שעליו האדם נידון, אם בשעה שעבר על ציווי ה' היתה לו כוונה טובה, בשעה שמזכירים את עוונות מזכירים גם את כוונתו הטובה.

ועל פי יסוד זה מבאר מדוע בשעה שאנו מתפללים תפילת הגשם ומזכירים את הכאתו של משה בסלע "על הסלע הך ויצאו ממנו מים", אין הזכרה זו מעוררת קטרוג.

וכך באורו: כל זמן שמרים היתה בחיים, היו שותים ישראל מים מהבאר שהתלוותה אליהם במדבר בזכותה של מרים. כדי להוציא מים מן הבאר נצטווה משה רבנו להכות בצור כמו שנאמר "והכית בצור ויצאו ממנו מים", ויש לתמוה למה לא נצטווה משה לדבר אל הבאר כמו שנצטווה בסלע וכך היה מתקדש שם שמים יותר? אלא

